

# En ny sexualbrottslagstiftning

Från och med den 1 april 2005 gäller en ny sexualbrottslagstiftning. Syftet med den är dels att ytterligare förstärka och tydliggöra varje människas absoluta rätt till personlig och sexuell integritet och sexuellt självbestämmande, dels att på olika sätt lyfta fram och förstärka skyddet för barn och ungdomar mot att utsättas för sexuella kränkningar.

## Den sexuella handlingen

Begreppet "sexuellt umgänge" ersätts genomgående i den nya lagstiftningen med begreppet "sexuell handling", som är något vidare till sin innebörd än "sexuellt umgänge". Begreppet "sexuell handling" är ett mer neutralt uttryck än "sexuellt umgänge", som kritiserats för att leda tankarna till något frivilligt och ömsesidigt.

En följd av det nya utvidgade begreppet är att vissa av de gärningar som tidigare bedömdes som sexuell ofredande (t.ex. en gärningsman som förmår ett offer att själv onanera) i stället kommer att bedömas som sexuell tvång eller sexuell övergrepp mot barn.

## Sexualbrott mot vuxna

### Våldtäktsbrottet utvidgas

Bestämmelsen om *våldtäkt* utvidgas genom att kravet på tvång sätts lägre. För att dömas för våldtäkt är det i fortsättningen tillräckligt att gärningsmannen har framtvingat den sexuella handlingen genom misshandel eller annars med våld eller genom hot om brottslig gärning. Det innebär, när det gäller kravet på våld, att det räcker med sådant våld som betecknas våld mot person. När det gäller graden av hot krävs inte längre hot av det slag som utgör s.k. råntvång, dvs. hot om omedelbart förestående våld mot liv eller hälsa eller annat mer betydelsefullt intresse, utan även lindrigare former av hot kan vara tillräckliga för ansvar för våldtäkt.

Enligt den nya lagstiftningen utvidgas våldtäktsbrottet till att omfatta också de s.k. utnyttjandefallen. Med detta menas fall där någon med en person genomför

ett samlag eller en annan sexuell handling som är jämförlig med samlag genom att otillbörligt utnyttja att personen på grund av medvetlöshet, sömn, berusning eller annan drogpåverkan, sjukdom, kroppsskada eller psykisk störning – eller annars med hänsyn till omständigheterna – befinner sig i ett hjälplöst tillstånd. Det innebär att gärningar som tidigare bedömdes som sexuell utnyttjande i stället kommer att kunna bedömas som *våldtäkt*.

Tillämpningsområdet för när en våldtäkt kan bedömas som grov utvidgas genom att kravet på "livsfarligt våld" ersätts med det lägre kravet "om våldet eller hotet varit av särskilt allvarlig art". Det klargörs också att en våldtäkt som begås av fler än en person i normalfallet ska bedömas som grov.

### Straffbestämmelsen om sexuell tvång behålls

Bestämmelsen om *sexuell tvång* kvarstår och ska även i fortsättningen tillämpas när förutsättningarna för våldtäkt inte är uppfyllda. Brottet ska omfatta den som genom olaga tvång förmår en person att företa eller tåla en sexuell handling. Det ska också omfatta den som genomför en annan sexuell handling än som avses i bestämmelsen om våldtäkt med en person som befinner sig i ett sådant hjälplöst tillstånd som anges där.

En annan förändring är att straffmaximum för *grovt sexuell tvång* höjs från fyra till sex års fängelse. Syftet med höjningen är att skapa utrymme för en mer nyanserad bedömning av straffvärdet i de allvarligaste fallen. Avsikten är alltså inte att generellt höja straffen för grovt sexuell tvång.

### Sexuellt utnyttjande av person i beroendeställning

Bestämmelsen om sexuell utnyttjande behålls i den del som avser sexuell utnyttjande av en person som befinner sig i en beroendeställning till gärningsmannen. En beroendeställning kan exempelvis föreligga mellan en elev och en lärare liksom mellan en arbetstagare och en arbetsgivare. Brottet ska benämnas *sexuellt utnyttjande av person i beroendeställning* respektive *grovt sexuell utnyttjande av person i beroendeställning*.

Som en följd av att de s.k. utnyttjandefallen flyttas ut ur bestämmelsen sänks straffmaximum för det grova brottet från sex till fyra års fängelse.

## Sexualbrott mot barn

Det finns flera skäl till varför det behövs särskilda straffbestämmelser för brott som riktar sig mot barn. Ett sådant är att barn på grund av sin särställning har ett betydligt större behov av skydd än vuxna. Rätten till sexuellt självbestämmande inträder också först vid 15 års ålder.

### Våldtäkt mot barn

Den nya lagstiftningen innehåller en ny straffbestämmelse om *våldtäkt mot barn* som tar sikte på de allvarligaste sexualbrotten mot barn. Enligt den ställs det inte längre något krav på att våld eller hot har använts vid övergreppet.

För våldtäkt mot barn döms den som har samlag med ett barn under 15 år eller som med ett sådant barn genomför en annan allvarligt kränkande sexuell handling, även om något våld eller hot inte har använts. Bestämmelsen omfattar också sådana fall där barn mellan 15 och 18 år utnyttjas av vissa närstående eller andra personer med ett särskilt ansvar för dem. Här kan det t.ex. röra sig om sexuella övergrepp som begås av föräldrar, mor- och farföräldrar eller fosterföräldrar till barnet. Med den nya lagstiftningen omfattas också övergrepp som begås av t.ex. en ny partner till den av föräldrarna som barnet inte bor med.

Straffet är fängelse i lägst två och högst sex år eller, om brottet är grovt, fängelse i lägst fyra och högst tio år.

### Sexuellt utnyttjande av barn

Brottet *sexuellt utnyttjande av barn* är nytt. Det reglerar sådana fall av våldtäkt mot barn som med hänsyn till omständigheterna vid brottet är mindre allvarliga. Straffet är fängelse i högst fyra år. Avsikten är att bestämmelsen ska tillämpas restriktivt.

Ett exempel på när bestämmelsen är tillämplig är när en person som är betydligt äldre har samlag med ett barn som ligger nära åldern för den sexuella självbestämmanderätten och den sexuella handlingen bygger på ömsesidighet och frivillighet.

### Sexuellt övergrepp mot barn

Genom en ny bestämmelse om *sexuellt övergrepp mot barn* straffbeläggs den som med ett barn genomför andra sexuella handlingar än som avses i straffbestämmelserna om våldtäkt mot barn och sexuellt utnyttjande av barn. Sådana handlingar kan t.ex. vara att onanera åt gärningsmannen eller att mer än flyktigt beröra en flicka eller pojkes könsorgan.

Straffet är fängelse i högst två år eller om brottet är grovt i lägst sex månader och högst sex år.

## Gemensamma bestämmelser för barn och vuxna

### Samlag med avkomling eller syskon

Bestämmelserna om sexuellt umgänge med avkomling respektive sexuellt umgänge med syskon, som reglerar samlag mellan vissa släktingar, behålls oförändrade. Som en följd av att begreppet "sexuellt umgänge" utmönstras ur 6 kap. brottsbalken ska brotten i stället rubriceras *samlag med avkomling* respektive *samlag med syskon*.

### Sexuellt ofredande

Straffbestämmelsen om *sexuellt ofredande* kvarstår och straffbelägger bl.a. andra sexuella beröringar av barn under 15 år än sådana som omfattas av begreppet "sexuell handling". Även att blotta sig för någon annan på ett sätt som är ägnat att väcka obehag, eller att genom ord eller handlande ofreda en person på ett sätt som är ägnat att kränka personens sexuella integritet, ska enligt den nya lagstiftningen vara straffbart som sexuellt ofredande. Bestämmelsen ska tillämpas endast om inte ansvar för annat brott i 6 kap. brottsbalken kan komma i fråga.

Ett exempel på sådant handlande som omfattas av bestämmelsen är en person som i sexuellt syfte kortvarigt berör en annan persons bröst eller könsorgan.

## Sexuell exploatering

### Utnyttjande av barn för sexuell posering

Den nya lagstiftningen innehåller en särskild bestämmelse som ska skydda barn mot att utnyttjas för sexuell posering. Brottet, som kallas *utnyttjande av barn för sexuell posering*, omfattar gärningar då någon främjar eller utnyttjar att ett barn under 15 år utför eller medverkar i sexuell posering. Det omfattar också sådana gärningar som begås mot ett barn som fyllt 15 men inte 18 år, om poseringen är ägnad att skada barnets hälsa eller utveckling. Här kan det t.ex. röra sig om fall där poseringen sker mot ersättning, eller barnet vilseleds eller någon övertalar eller på annat sätt påverkar barnet att posera på t.ex. en sexklubb. Brottet avser sexuell posering som sker på sexklubbar, i en privat krets eller för framställning av pornografiska bilder. Med att sexuellt posera menas att medverka i eller utföra en sexuell handling eller att ohöjlt exponera kroppen inför en eller flera personer eller framför en kamera.

Straffet är i normalfallet böter eller fängelse i högst två år. För grovt brott är straffet fängelse i lägst sex

månader och högst sex år. Det grova brottet tar sikte på bland annat systematiska utnyttjanden av underåriga för sexuell posering.

### **Köp av sexuell handling av barn**

Förbudet mot köp av sexuella handlingar av barn skärps bland annat genom att straffbestämmelsen utvidgas till att omfatta också köp av sexuella handlingar av barn som sker under andra förhållanden är sådana som utgör rena prostitutionsförhållanden.

Syftet med utvidgningen är att fånga in situationer som i förlängningen kan leda den unge in i prostitution. Ett exempel på en sådan situation är då någon drar fördel av en ung persons bristande mognad och mot ersättning lockar och utnyttjar honom eller henne i sexuellt syfte. Även sådana fall där en person nyttjar en sexuell handling som någon annan betalar omfattas av tillämpningsområdet.

Straffmaximum för brottet höjs från fängelse i sex månader till fängelse i två år. Avsikten med höjningen är att markera att straffvärdet är högre när gärningen riktar sig mot ett barn än om den riktar sig mot en vuxen person. Den tidigare brottsrubriceringen förförelse av ungdom ersätts med *köp av sexuell handling av barn*.

### **Sexköpslagen flyttas in i 6 kap. brottsbalken**

Lagen (1998:408) om förbud mot köp av sexuella tjänster upphävs och ersätts av en ny straffbestämmelse i 6 kap. brottsbalken som behandlar köp av sexuella tjänster.

Bestämmelsen utvidgas så att den omfattar, förutom den som skaffar sig en tillfällig sexuell förbindelse mot ersättning, även den som nyttjar en tillfällig sexuell förbindelse som någon annan betalar. Därmed omfattas också t.ex. sådana fall då någon affärskontakt tillhandahåller och betalar för prostituerade. Brottsbenämningen ändras till *köp av sexuell tjänst*.

### **Koppleri**

Bestämmelserna om *koppleri* och *grovt koppleri* kvarstår i princip oförändrade i den nya lagstiftningen men sammanförs till en och samma paragraf.

Det grova brottet utvidgas till att omfatta även sådana fall då brottet har medfört betydande vinning. Straffmaximum för grovt koppleri höjs från fängelse i sex år till fängelse i åtta år. Höjningen är avsedd för särskilt allvarliga fall av koppleri. Ett sådant exempel är s.k. människohandelsliknande situationer där gärningsmannen inte kunnat överbevisas om t.ex. kravet på otillbörligt medel.

## **Övriga lagändringar**

### **Ansvarsfrihet i vissa fall**

En särskild ansvarsfrihetsregel ersätter den tidigare regeln om åtalsbegränsning. Bestämmelsen är tillämplig vid brotten sexuellt utnyttjande av barn, sexuellt övergrepp mot barn, utnyttjande av barn för sexuell posering och sexuellt ofredande, när de riktar sig mot barn under 15 år. Om det vid dessa brott är uppenbart att gärningen inte inneburit något övergrepp mot barnet ska inte dömas till ansvar. Vid en sådan bedömning ska hänsyn tas till den ringa skillnaden i ålder och utveckling mellan den som har begått gärningen och barnet samt omständigheterna i övrigt.

Ett exempel på när ansvarsfrihet kan komma i fråga är då en 16-åring och en 14-åring som har en nära och god relation till varandra deltar i en ömse-sidig och helt frivillig sexuell handling.

### **Barnpornografibrott**

Straffmaximum för *grovt barnpornografibrott* höjs från fängelse i fyra år till fängelse i sex år. Syftet med höjningen är att skapa utrymme för en mer nyanserad straffmätning av de mest allvarliga fallen av grovt barnpornografibrott. Avsikten är alltså inte att generellt höja straffen för grovt barnpornografibrott.

### **Kravet på dubbel straffbarhet tas bort**

Det ska inte längre krävas dubbel straffbarhet för att i Sverige kunna döma för allvarliga sexualbrott mot barn under 18 år som har begåtts i utlandet. De brott eller försök till brott som avses är (om brottet har begåtts mot ett barn under 18 år):

- våldtäkt,
- grov våldtäkt,
- sexuellt tvång,
- grovt sexuellt tvång,
- sexuellt utnyttjande av person i beroendeställning,
- grovt sexuellt utnyttjande av person i beroendeställning,
- våldtäkt mot barn,
- grov våldtäkt mot barn,
- sexuellt utnyttjande av barn,
- sexuellt övergrepp mot barn,
- grovt sexuellt övergrepp mot barn,
- grovt utnyttjande av barn för sexuell posering,
- koppleri, samt
- grovt koppleri.

Vid dessa brott är svensk domstol inte heller bunden av det högsta straff som kan följa på brottet enligt lagen på gärningsorten.

### **Förlängd preskriptionstid**

För att ytterligare stärka barns möjligheter till upprätelse förlängs preskriptionstiden för vissa sexualbrott mot barn så att den börjar löpa först den dag då barnet fyller eller skulle ha fyllt 18 år. Därmed torde i praktiken preskription inte inträda förrän det utsatta barnet gått in i vuxenlivet. Dessutom omfattas fler brott än tidigare av den förlängda preskriptionstiden.

Dessa brott är grovt utnyttjande av barn för sexuell posering, koppleri och grovt koppleri.

### **Ytterligare information om de nya reglerna**

Den som är intresserad av att veta mer om de nya reglerna kan läsa regeringens proposition "En ny sexualbrottslagstiftning" (prop. 2004/05:45). Propositionen finns på regeringens webbplats, [www.regeringen.se](http://www.regeringen.se).



REGERINGSKANSLIET

**Justitiedepartementet**

10333 Stockholm • tfn växel 08-405 10 00

Fler exemplar av faktabladet kan beställas från Justitiedepartementet, tfn 08-405 10 00. Regeringens webbplats: [www.regeringen.se](http://www.regeringen.se)  
Justitiedepartementets e-postadress: [registrator@justice.ministry.se](mailto:registrator@justice.ministry.se)

Tryckt av Grafisk service, Stockholm, mars 2005.  
Faktabladet är producerat av Justitiedepartementet.  
Artiklnr. Ju 05.07